

SELEUKOS KRALLIĞI'NA EVLİLİK YOLU İLE KATILAN PTOLEMAİOS
KÖKENLİ KLEOPATRALARIN GÜÇ SAVAŞLARI
*THE POWER WARS OF CLEOPATRAS OF PTOLEMAIC ORIGIN, WHO
ATTENDED THE SELEUCID KINGDOM THROUGH MARRIAGE*

Dr. Meltem TEMİZKAN
mltm92.tnzkn@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5591-502X

OANNES

Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi – International Journal of Ancient History
4/2, Eylül – September 2022 Samsun
E-ISSN: 2667-7059 (Online)
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/oannes>

Makale Türü-Article Type : **Araştırma Makalesi - Research Article**
Geliş Tarihi-Received Date : **07.01.2022**
Kabul Tarihi-Accepted Date : **22.05.2022**
Sayfa-Pages : **305 – 318.**
doi : <https://doi.org/10.33469/oannes.1054958>

This article was checked by Viper or

Atıf – Citation: TEMİZKAN, M., “Seleukos Krallığı'na Evlilik Yolu İle Katılan Ptolemaios Kökenli Kleopatraların Güç Savaşları”, *OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4/2, Eylül 2022, ss. 305 – 318.

OANNES

Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi

International Journal of Ancient History

4/2, Eylül – September 2022

305 – 318

Araştırma Makalesi / Research Article

SELEUKOS KRALLIĞI'NA EVLİLİK YOLU İLE KATILAN*
PTOLEMAİOS KÖKENLİ KLEOPATRALARIN GÜÇ SAVAŞLARI
*THE POWER WARS OF CLEOPATRAS OF PTOLEMAIC ORIGIN, WHO
ATTENDED THE SELEUCID KINGDOM THROUGH MARRIAGE*

Dr. Meltem TEMİZKAN

Öz

Hellenistik krallıklar arasında siyasi ittifakları desteklemek amacıyla düzenlenen evlilikler hanedanlar arası barış sembolü niteliği taşımıştır. Bu evlilikler Hellenistik dünyanın önemli iki krallığı Seleukos ve Ptolemaios hanedanlıkları arasında da özellikle uygulanmıştır. Diplomatik evlilikler ile Seleukos ve Ptolemaios krallıkları barış sürecini kalıcı kılmayı hedeflemiştir. Seleukos ve Ptolemaios krallıkları arasındaki İkinci Suriye Savaşı'nın (MÖ 260-253) ardından yürürlüğe girecek olan barış metninde bu iki hanedan arasında gerçekleştirilecek olan evlilik, antlaşma metnine yansıtılmış ve Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos ile Ptolemaios Prensesi Berenike Phernophoros MÖ 252 yılındaki evliliklerini resmileştirmiştir. Seleukos ve Ptolemaios krallıkları arasında gerçekleştirilen siyasi evliliklerle barış tesisi korunmaya ve sağlanmaya çalışılmıştır. Ptolemaios kökenli

Abstract

Marriages arranged to support political alliances between Hellenistic kingdoms were a symbol of peace between dynasties. These marriages were especially applied between the two important kingdoms of the Hellenistic world, the Seleucid and Ptolemaic dynasties. With diplomatic marriages, the Seleucid and Ptolemaic kingdoms aimed to make the peace process permanent. In the peace text that will come into effect after the Second Syrian War (260-253 BC) between the Seleucid and Ptolemaic kingdoms, the marriage to be realized between these two dynasties was reflected in the text of the treaty and the Seleucid King II. Antiochos Theos and Ptolemaic Princess Berenike Phernophoros formalized their marriage in 252 BC. With the political marriages between the Seleucid and Ptolemaic kingdoms, the peace establishment was tried to be preserved and consolidated.

* Bu makale Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı'nda tamamlanmış olup, KSÜ BAP tarafından 2020/6-12D proje numarasıyla desteklenen "Seleukos Kraliçelerinin Siyasi ve Kamusal Alandaki Faaliyetleri" başlıklı doktora tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Kleopatraların Seleukos Hanedanlığı'nda yer edinmesi ve krallık içerisinde etkin bir rol üstlenmesi ise MÖ 150 yılı itibariyle Kleopatra Thea ile gerçekleşmiştir. Kraliçe Kleopatra Thea'nın, Seleukos Krallığı'nda siyasi güç elde etme girişimleriyle birlikte artan egemenliği Ptolemaios kökenli Kleopatraların aktif ve kalıcı olmaya çalıştıklarını göstermiştir. Kleopatra Trypheana, IV. Kleopatra ve V. Kleopatra Selene Ptolemaios kökenli Seleukos kraliçeleri olarak Seleukos Hanedanlığı'nda bir dizi siyasi ve sosyal faaliyetlerle varlık mücadeleleri içerisine girmiştir. Bu çalışmada Ptolemaios kökenli Kleopatraların Seleukos Krallığı içerisindeki siyasi varlık mücadeleleri incelenmiş, antik ve modern kaynaklar doğrultusunda bu faaliyetlerin Seleukos Krallığı'na etkilerinin analizi hedeflenmiştir.

Cleopatras of Ptolemaic origin took place in the Seleucid Dynasty and assumed an active role in the kingdom, with Cleopatra Thea as of 150 BC. The increasing dominance of Queen Cleopatra Thea with her attempts to gain political power in the Seleucid Kingdom showed that Cleopatras of Ptolemaic origin tried to be permanent and active. Cleopatra Trypheana, Cleopatra IV and Cleopatra V Selene, as Seleucid queens of Ptolemaic origin, entered into a struggle for existence with a series of political and social activities in the Seleucid Dynasty. In this study, the political existence struggles of the Ptolemaic origin Cleopatras in the Seleucid Kingdom were examined, and it was aimed to analyze the effects of these activities on the Seleucid Kingdom in line with ancient and modern sources.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik Dönem, Seleukoslar, Ptolemaioslar, Kleopatra Thea, IV. Kleopatra.

Keywords: Hellenistic Period, Seleucids, Ptolemies, Cleopatra Thea, Cleopatra IV.

Extended Abstract

Alliances made through diplomatic marriages between Hellenistic dynasties were instrumental in maintaining political balances. With the tradition of diplomatic marriage, these dynasties had the opportunity to gain political and economic power or to protect the existing power. In this respect, Macedonian King Alexander the Great (356-323 BC) also observed the political balances of the empire he founded and applied the diplomatic marriage tradition. In addition, with this practice, Alexander the Great aimed for people of Hellenic and Eastern origin to marry each other. Diplomatic marriage alliances were also frequently applied among the Hellenistic dynasties established after the death of Alexander the Great. Hellenistic dynasties aimed to make the peace between them permanent with these political marriage alliances. The Seleucid Dynasty, which was established in Mesopotamia and Syria, and the Ptolemaic Dynasty, which ruled in the Egyptian geography, were seen as the two important powers of the Hellenistic period, and diplomatic marriage alliances were especially arranged between these two dynasties. The war or peace between the Seleucid and Ptolemaic dynasties laid the groundwork for diplomatic marriage alliances. The marriage in the peace text that would come into effect after the Second Syrian War (260-253 BC) between these dynasties was seen as one of the important symbols of this alliance and Seleucid King Antiochos II Theos married Ptolemaic Princess Berenice Phernophoros in 252 BC. After this war between the Seleucid and Ptolemaic dynasties, a princess of Ptolemaic origin began to be found in the

Seleucid Dynasty, and these kingdoms tried to strengthen the peace and trust environment between them through diplomatic marriage. In 150 BC, Seleucid King Alexandros I Balas (150-145 BC) married the Ptolemaic Princess Cleopatra Thea, and from this period, the Ptolemaic origin Cleopatras began to gain political power in the Seleucid Dynasty. Queen Cleopatra Thea deprived her son Seleucos V (125 BC) and her husband Demetrios II Nicator (146-139 BC/129-126/125 BC) of the throne due to her political ambitions. The existence of a second queen in the Seleucid Dynasty caused the political balances to change. This situation paved the way for both kings and queens to enter into a struggle for the throne. At this point, the Ptolemaic Princess Cleopatra Trypheana married the Seleucid King Antiochos Grypus/Grypos (121- 96 BC) the son of Cleopatra Thea, and began to take part in the Seleucid Dynasty. In addition, during this period, the struggle for the throne in the Seleucid Dynasty began to become more frequent and another heir, Antiochos Kyzecenus/Kyzicenos (114- 95 BC) who claimed the throne, married Cleopatra IV, the sister of Cleopatra Trypheana. The frequent diplomatic marriages between the Seleucid and Ptolemaic dynasties caused damage to the internal political dynamics. Thus, competition began between sister queens of Ptolemaic origin who wanted to rule in the Seleucid Dynasty. This rivalry caused Cleopatra Trypheana and Cleopatra IV, two sisters of Ptolemaic origin, to enter into a struggle for existence with a series of political and social activities in the Seleucid Dynasty. Diplomatic marriages, which were frequently tried to be implemented in the Hellenistic period, affected the dynasties positively or negatively in the political, social and economic context. The struggle for existence of Cleopatra V Selene, another queen of Ptolemaic origin, in the Seleucid Dynasty paved the way for a series of marriages. During the collapse of the Seleucid Dynasty, Cleopatra V Selene's struggle for political existence continued and political marriage alliances formed the most basic feature of claiming the Seleucid throne. Thanks to these alliances, it became easier for the members of the dynasty to rule in the kingdom, moreover, it became official. However, as the conflicts between the members of the dynasty began to increase, it was observed that the internal political dynamics in the Seleucid Dynasty were shaken to the core. It was understood that the Seleucid queens of Ptolemaic origin were also influential in the damage to the political dynamics. The attempts of Cleopatras of Ptolemaic origin, who joined the Seleucid Dynasty by marriage, to gain political power were seen as one of the reasons for the weakening of the Seleucid Dynasty. In this study, the political existence struggles of the Ptolemaic origin Cleopatras in the Seleucid Dynasty were examined, and it was aimed to analyze the effects of the activities of these queens on the Seleucid Dynasty in line with ancient and modern sources.

Giriş

Eski Çağ'ın farklı dönemlerinde uygulanan diplomatik/siyasi evlilik geleneği devletlerin gerek dış, gerekse iç politikalarını destekleyen unsur olarak görülmüştür. Diplomatik evlilik geleneği Makedonya Kralı Büyük İskender tarafından da benimsenmiş ayrıca Büyük İskender, Hellen ve Doğu

kökenli insanların birbirleriyle evlenmelerini sağlamıştır.¹ Bu geleneğin sürdürülmesinde öncü olan Büyük İskender², MÖ 328/327 yılında Baktrialı asilzade Oxyartes'in kızı Roxane³ (MÖ 340-310/309) ile, MÖ 324 yılında ise Pers Kralı III. Darius'un kızı Stateira⁴ ile evlenmiştir.⁵ Pers Kralı III. Darius'un (MÖ 380-330) suikast sonucu ölmesi üzerine Büyük İskender, Stateira ile olan evliliği üzerinden kendisini Pers tahtının meşru mirasçısı ilan etmiştir.

Hellenistik krallıkların da birbirleriyle bağ kurma ve bu bağ ile birlikte devletlerinin sınırlarını genişletmeye veya var olan sınırlarını korumaya çalışması sıklıkla diplomatik/siyasi evlilik ittifakı üzerinden gerçekleşmiştir.⁶ Bu durumda uygulanmaya çalışılan evlilik politikası, Büyük İskender'in ardından kurulan Hellenistik krallıklarca da devam ettirilmiştir. Gerçekleştirilen evlilikler sonucu Hellenistik kraliyet kadınları önemli roller üstlenmiştir. Bu kadınlar bağlı bulunduğu hanedanlığın tanınmasını sağlamış ve hanedanlıklarının temsilcisi sayılmışlardır.⁷

Büyük İskender'in komutanlarından biri olan I. Seleukos Nikator tarafından MÖ 312/311 yılında Yakın Doğu topraklarında kurulmuş olan Seleukoslar⁸ da, bir diğer Hellenistik krallık olan ve I. Ptolemaios Soter tarafından MÖ 306/305 yılında Mısır topraklarında kurulmuş olan Ptolemaioslar⁹ ile siyasi ilişkilerini sağlamlaştırmak amacıyla Ptolemaios prensesleriyle diplomatik evlilikler gerçekleştirmişlerdir.

Ptolemaios Kralı II. Ptolemaios Philadelphos (MÖ 283/282-246) babası I. Ptolemaios Soter'den sonra başa geçmiş¹⁰ ve onun zamanında Ptolemaioslar ile Seleukoslar arasında İkinci Suriye (Syria) Savaşı¹¹ (MÖ 260-253) gerçekleşmiştir.¹² Seleukos ve Ptolemaios krallıkları arasındaki bu savaşın ardından MÖ 253/252 yılında yapılan barış antlaşması¹³ Seleukos Krallığı'nda Ptolemaios kökenli bir prensesin siyasi bir figür olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos, Kraliçe I. Laodike'den ayrılmış, Ptolemaios Kralı II. Ptolemaios Philadelphos'un kızı Berenike Phernophoros ile evlenmiş ve Berenike'den doğacak çocuklarını halef yapmıştır.¹⁴

¹ İplikçioğlu, 2007: 45.

² Carney, 1996: 568.

³ Carney, 2000: 106; Müller, 2012: 295.

⁴ İskender'in Stateira ile birlikte Pers krallarından III. Artaxerxes Ochus'un kızı Parysatis ile evlendiğinden de söz edilmektedir. Arrianus, *Anabasis*, VII. 4. 6; Ogden, 1999: 45. Ayrıca Büyük İskender'in Barsine adlı bir kadınla ilişkisi olduğu ve bu kadından Herakles adında bir çocuğu olduğu bilinmektedir. Plutarkhos, *Alex.*, XXI; Diodorus Siculus, *Bibliothēke Historike*, XX. 20. 1. Ancak Herakles babası Büyük İskender tarafından tanınmamış bu bağlamda varis niteliği taşımamıştır. Errington, 2020: 32. Barsine hakkında ise detaylı bilgi için bkz. Carney, 1996: 572-576; Sarıkaya, 2019: 257-282.

⁵ Plutarkhos, *Alex.*, 70. 3; Müller, 2012: 295; Van Oppen De Ruiter, 2014: 26.

⁶ Yıldırım, 2013: 252.

⁷ Carney, 2012: 312.

⁸ Sherwin White- Kuhrt, 1993: 7; Temizkan, 2017: 17.

⁹ Hölbl, 2001: 20-21.

¹⁰ Bevan, 1927: 56.

¹¹ Savaşın detayları ile ilgili bkz. Grainger, 2010: 89-120; Bryce, 2014: 173; Yıldırım- Temizkan, 2017: 123.

¹² Bevan, 1902: 144-145.

¹³ Bevan, 1927: 70.

¹⁴ Grainger, 2010: 133-134; Mansel, 2014: 493-494; Yıldırım-Temizkan, 2017: 123.

MÖ 252 yılının Nisan ayında Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos ile evlendirilen Ptolemaios Prensesi Berenike “Çeyiz Getiren” (*Phernophoros*) epitheti ile anılmıştır.¹⁵ Bu çeyizin yüklü miktar altın ve gümüş olduğu sanılmaktadır.¹⁶ Ancak bu evlilik, II. Antiokhos Theos'un bir önceki kraliçesi I. Laodike gibi hırslı bir kadın ile aralarının açılmasına yol açmıştır. Bu durum II. Antiokhos Theos, yeni Kraliçe Berenike ve oğulları Antiokhos'un eski Kraliçe I. Laodike ve destekçileri tarafından öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Ptolemaios prensesinin öldürülmesi ile birlikte Seleukos ve Ptolemaios krallıkları arasında Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı/Laodike Savaşı¹⁷ gerçekleşmiştir.¹⁸

Ptolemaios Kralı V. Ptolemaios Epiphanes (MÖ 204-180) dönemine gelindiğinde Seleukoslar ile evlilik yoluyla kurulan ittifak devam ettirilmişti. V. Ptolemaios Epiphanes, Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas ve Kraliçe III. Laodike'nin kızı I. Kleopatra (MÖ 194/193-176) ile evlenmiştir.¹⁹ MÖ 195 yılında nişanlanan V. Ptolemaios Epiphanes ve I. Kleopatra'nın²⁰ düğünleri ise, MÖ 194/193 yılında Raphia'da gerçekleşmiştir.²¹

Ptolemaios Hanedanlığı'nda sıklıkla kullanılan Kleopatra adı, öncelikle Büyük İskender'in kız kardeşi Kleopatra'dan alınmış ve Ptolemaioslar'a Seleukoslar aracılığıyla Kral III. Antiokhos Megas ve Kraliçe III. Laodike'nin kızı I. Kleopatra üzerinden geçmiştir.²² Kleopatra sözcüğü “*babasıyla ünlü/soylu*” anlamında kullanılmıştır.²³

Seleukos Prensesi I. Kleopatra, Ptolemaioslar'ın bilinen ilk hanedan dışı kraliçesidir ve “*Syria ya da Syrian/Suriyeli*” epitheti ile anılmıştır.²⁴ I. Kleopatra'nın çeyizinin Coele (Güney) Suriye (Syria) olduğu²⁵ böylelikle Ptolemaios Hanedanlığı'nın prenses sayesinde stratejik bir bölgeyi topraklarına kattığı düşünülmüştür. Bu durumun Ptolemaios Hanedanlığı'nda I. Kleopatra'ya saygı duyulmasını sağlayan etkenlerden birini oluşturduğu da sanılmaktadır.²⁶

MÖ 196 yılında Ptolemaios Kralı V. Ptolemaios Epiphanes, Rosetta Taşı²⁷ olarak da bilinen Memphis Kararnamesi'nde tanrı mertebesine yükseltilmiştir. Kraliçe I. Kleopatra da V. Ptolemaios ile olan evliliğinin ardından bu hanedan

¹⁵ Pomeroy, 1984: 14; Coşkun, 2016: 108.

¹⁶ Porphyrius, *Adversus Khristianos*, 43; Grainger, 2010: 138.

¹⁷ Savaşın detayları ile ilgili bkz. Grainger, 2010: 153-170; Coşkun, 2016: 107-134; Yıldırım-Temizkan, 2017: 123-124.

¹⁸ Mansel, 2014: 494.

¹⁹ Pomeroy, 1984: 23; Grainger, 1997: 45; Stanwick, 2002: 2; Tyldesley, 2006: 194; Austin, 2006: 354-355.

²⁰ Whitehorne, 1994: 80.

²¹ Hölbl, 2001: 140.

²² Errington, 2020: 290.

²³ Whitehorne, 1994: 1.

²⁴ Appianus, *Syriake*, 4-5; Wong, 1998: 73-74.

²⁵ Appianus, *Syriake*, 5; Whitehorne, 1994: 82. Errington, V. Ptolemaios ve I. Kleopatra'nın evlilikleri süresince Coele (Güney) Suriye'nin (Syria) Seleukoslarda kaldığını ve I. Kleopatra'nın çeyizinin adı geçen bölge olamayacağını ileri sürmüştür. Errington, 2020: 256.

²⁶ Caman, 2005: 71.

²⁷ Rosetta Taşı ile ilgili detaylar için bkz. Budge, 1989.

kültüne dâhil edilmiş ve tanrıça statüsüne çıkarılmıştır.²⁸ I. Kleopatra, rahipler tarafından yayınlanan kararnamelerde de onurlandırılmıştır.²⁹

V. Ptolemaios Epiphanes'in ölümünden sonra (MÖ 180) I. Kleopatra, MÖ 180-176 yılları arasında oğlu VI. Ptolemaios Philometor ile birlikte Ptolemaios Hanedanlığı'nı yönetmiştir.³⁰ I. Kleopatra, MÖ 176 yılında ölmüş, Ptolemaios Hanedanlığı çocukları II. Kleopatra Philometor Soteira, VI. Ptolemaios Philometor ve VIII. Ptolemaios II. Eurgetes tarafından yönetilmeye başlamıştır. Bu çocuklardan II. Kleopatra Philometor Soteira ve VI. Ptolemaios Philometor ise MÖ 175/174 yılında evlenerek hükümlerliklerini resmileştirmişlerdir.³¹

Seleukos Hanedanlığı'ndaki Ptolemaios Kökenli Kleopatralar ve İktidar Mücadeleleri

Ptolemaios Kralı VI. Ptolemaios Philometor (MÖ 180-145) ve Kraliçe II. Kleopatra Philometor Soteira'nın kızı olan³² Kleopatra Thea (MÖ 165-121) ilk evliliğini MÖ 150 yılında Seleukos Kralı IV. Antiokhos Epiphanes'in (MÖ 175-164) oğlu olduğu düşünülen I. Aleksandros Balas (MÖ 150-145) ile yapmıştır. Kraliçe bu yıldan itibaren Seleukos Krallığı'ndaki siyasi kariyerini de başlatmıştır.³³

MÖ 147/146 yılında I. Demetrios Soter'in (MÖ 162-150) en büyük oğlu olan II. Demetrios Nikator'un (MÖ 146-139/MÖ 129-126/125) Seleukos tahtını geri alması ile birlikte Kraliçe Kleopatra Thea, II. Demetrios Nikator ile evlenmiştir. Kleopatra Thea'nın II. Demetrios Nikator'dan V. Seleukos (MÖ 125) ve VIII. Antiokhos Grypus/Grypos (MÖ 121- 96) adında iki oğlu olmuştur.³⁴ Ancak MÖ 139/138 yılında II. Demetrios Nikator, Parthlar tarafından esir alınmış³⁵ ve kraliçenin II. Demetrios Nikator ile olan evliliği de son bulmuştur.³⁶

Kleopatra Thea, taht hâkimiyetini kaybetmemek adına Rodos'ta bulunan kayınbiraderi VII. Antiokhos Euergetes/Sidetes'i (MÖ 138-129) Seleukeia Pieria (Çevlik/Samandağ/Hatay) kentine çağırması ve MÖ 138 yılında onunla evlenmiştir.³⁷ Kleopatra Thea ve VII. Antiokhos Sidetes'in bu evliliğinden dört çocuğu olmuştur. Ancak kral ve kraliçenin ilk üç çocukları (Antiokhos-Laodike-Laodike) küçük yaşta hastalanıp ölmüşlerdir. Sonrasında kral ve kraliçenin IX. Antiokhos Kyzikenus/Kyzikenos (MÖ 114-95) adında bir çocukları daha olmuştur.³⁸

²⁸ Hölbl, 2001: 171; Caman, 2005: 73.

²⁹ Hölbl, 2001: 171; Barrett, 2011: 344.

³⁰ Whitehorne, 1994: 86; Grainger, 1997: 45; Hölbl, 2001: 142.

³¹ Whitehorne, 1994: 87-89; Hölbl, 2001: 143; 181; Nerpel, 2011: 62-63.

³² Salisbury, 2001: 55; Burstein, 2014: 78.

³³ Whitehorne, 1994: 149; Grainger, 1997: 6; Ogden, 1999: 147-148; Salisbury, 2001: 55; Burstein, 2004: 78; Temizkan, 2017: 35.

³⁴ Whitehorne, 1994: 153-154; Burstein, 2004: 78; Chaniotis, 2005: 111.

³⁵ Appianus, *Syriake*, 67-68; Downey, 1961: 124; Yıldırım-Temizkan, 2021: 1362.

³⁶ Burstein, 2004: 78.

³⁷ Whitehorne, 1994: 154; Grainger, 1997: 29; Ogden, 1999: 149; Bryce, 2014: 212; Errington, 2020: 270.

³⁸ Ogden, 1999: 150; Burstein, 2004: 78.

VII. Antiokhos Sidetes, MÖ 129 yılında Parthlar ile savaşırken ölmüştür.³⁹ Seleukos Krallığı'na geri dönen II. Demetrios Nikator ise, MÖ 126/125 yılında Tyre (Sur) yakınlarında, Kraliçe Kleopatra Thea tarafından infaz edilmiştir.⁴⁰ Kraliçe oğlu V. Seleukos'u da taht mücadeleleri kapsamında öldürmüştür⁴¹ ve MÖ 126/125 yılında Phoenicia'da (Fenike) idareyi tek başına üstlenmiştir. Kraliçe Ptolemais'e (Akka) hükmederek siyasi güç elde etmeyi başarmış⁴² ve sikke bastırmıştır (Res. 1). Kleopatra Thea bu hamleyle birlikte tahtın tek varisi olmak istediğini göstermiş sonrasında ise oğlu VIII. Antiokhos Grypos ile ortak hükümdarlık dönemini başlatmıştır (MÖ 126/125-121). Ayrıca kraliçe Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios'un (MÖ 145-116) kızı Kleopatra Trypheana ile oğlu VIII. Antiokhos Grypos'u MÖ 124/123 yılında evlendirerek siyasi ittifak kurma yoluna gitmiştir.⁴³

Kleopatra Trypheana ve VIII. Antiokhos Grypos'un altı çocuğu olmuştur. Bu çocuklar VI. Seleukos Epiphanes Nikator, XI. Antiokhos Epiphanes Philadelphus, III. Demetrios Eucaerus, I. Philip Philadelphus, XII. Antiokhos Dionysus ve Laodike Thea Philadelphos'tur.⁴⁴ Ancak VIII. Antiokhos Grypos annesiyle olan ortak hükümdarlık döneminde her ne kadar ona bağlılık içerisinde bir tutum sergilemişse de, MÖ 123 yılı itibariyle Ptolemaios kökenli Kleopatra Trypheana ile olan evliliği onu daha güçlü kılmıştır. Bu evlilik ile birlikte Seleukos Krallığı'nda yeni bir kraliçenin bulunması Kleopatra Thea'nın yönetimini tehdit etmiştir. Bu nedenle MÖ 121/120 yılında Kleopatra Thea oğlunu zehirleyerek öldürmeye kalkışmıştır. Oğlunun kendisinden şüphelendiğini anlayan Kleopatra Thea, kendi hazırlamış olduğu zehirli kâdehi içerek ölmüştür.⁴⁵

Seleukos kraliçelerinin son üçü hem Ptolemaios prensesleri, hem de kız kardeş olarak bilinmektedir. Bu kraliçeler Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios Eurgetes ve Kraliçe III. Kleopatra'nın kızları Kleopatra Tryphaena, IV. Kleopatra ve V. Kleopatra Selene'dir.⁴⁶ Ayrıca kral ve kraliçenin IX. Ptolemaios Philometor II. Soter, X. Ptolemaios I. Aleksandros adlı iki çocuğu daha olduğu da bilinmektedir.⁴⁷

MÖ 116 yılına gelindiğinde Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios Eurgetes ölmüş, ardından etkin bir güce sahip olan Kraliçe III. Kleopatra, Ptolemaios Hanedanlığı'nı çocukları IX. Ptolemaios Philometor (MÖ 116-107) ve X. Ptolemaios (MÖ 107-88) ile birlikte bir süreliğine yönetmiştir.⁴⁸ III. Kleopatra

³⁹ Downey, 1961: 126; Bryce, 2014: 213. Appianus, Seleukos Kralı VII. Antiokhos Sidetes'in Parthlar tarafından yenilgiye uğratılması nedeniyle intihar ettiğini söylemektedir. Appianus, *Syriake*, 68; Yıldırım-Temizkan, 2021: 1362.

⁴⁰ Justinus, *Epitome*, 39. 1; Errington, 2020: 271.

⁴¹ Appianus, *Syriake*, 69; Justinus, *Epitome*, 39. 1; Hölbl, 2001: 201; Salisbury, 2001: 55; Dimitru, 2016: 255.

⁴² Appianus, *Syriake*, 68.

⁴³ Whitehorne, 1994: 161; Hölbl, 2001: 201-203; Dimitru, 2016: 255.

⁴⁴ Grainger, 1997: 31-47; Ogden, 1999: 153.

⁴⁵ Appianus, *Syriake*, 69; Justinus, *Epitome*, 39. 2; Macurdy, 1932: 230; Whitehorne, 1994: 162; Bryce, 2014: 217; Grainger, 2017: 50.

⁴⁶ Bevan, 1927: 326; Macurdy, 1932: 230; Green, 1990: 549.

⁴⁷ Bierbrier, 2008: 49.

⁴⁸ Tyldesley, 2006: 198; Miller-Browning, 2008: 37; Nerpel, 2011: 68.

kızı IV. Kleopatra ve oğlu IX. Ptolemaios Lathyrus'ü evlendirerek⁴⁹ hâkimiyetini resmileştirmeye çalışmıştır. Ancak III. Kleopatra kendi egemenliğini sürdürme noktasında sözünü dinlemediği kızı IV. Kleopatra ve IX. Ptolemaios Lathyrus arasındaki evliliğe son vermiştir.⁵⁰

IV. Kleopatra ile ayrılığının ardından IX. Ptolemaios Lathyrus annesinin emriyle MÖ 116/115 yılında küçük kardeşi V. Kleopatra Selene ile evlenmiştir.⁵¹ IV. Kleopatra ise, siyasi hırsı nedeniyle Seleukoslar ile evlilik yoluyla ittifak kurmak istemiştir.⁵²

IV. Kleopatra öncelikle Ptolemaios Hanedanlığı'nı terk etmiş ve başka bir erkek kardeşinin bulunduğu (X. Ptolemaios) Kıbrıs'a kaçmıştır.⁵³ Ptolemaios Hanedanlığı'na mensup prenseslerin çoğu gibi, IV. Kleopatra'nın da büyük bir servete sahip olduğu sanılmaktadır. Bu bağlamda Kıbrıs'ta bir ordu kuran IV. Kleopatra Seleukos Krallığı'na gitmiştir. Seleukos Krallığı'ndaki iki kardeş (VIII. Antiokhos Grypos ve IX. Antiokhos Kyzenikos) arasındaki taht mücadelesinde kuzeni IX. Antiokhos Kyzikenos'u desteklemiştir. MÖ 112/111 yılında IV. Kleopatra, VIII. Antiokhos Grypos'un hem üvey kardeşi, hem de rakibi olan IX. Antiokhos Kyzenikos ile evlenmiştir. Bu evlilik VIII. Antiokhos Grypos'un eşi olan kız kardeşi Kleopatra Tryphaena ile aralarının açılmasına yol açmıştır.⁵⁴ Seleukos Hanedanlığı'nda ikinci bir kraliçenin gelişiyile birlikte siyasi dengelerin değişmeye başlaması tıpkı krallarda olduğu gibi kraliçeler arasında da taht mücadelelerine zemin hazırlamıştır.

Kleopatra Tryphaena ve IV. Kleopatra arasındaki düşmanlık, Kleopatra Tryphaena'nın IV. Kleopatra'yı tutsak durumuna getirmesine neden olmuştur.⁵⁵ Bu durum, MÖ 112/111 yılında iki kardeş (VIII. Antiokhos Grypos ve IX. Antiokhos Kyzenikos) taht kavgası içerisindeyken VIII. Antiokhos Grypos'un, IX. Antiokhos Kyzenikos'u yenilgiye uğratması ve IV. Kleopatra'yı ele geçirmesiyle şekillenmiştir. VIII. Antiokhos Grypos, IV. Kleopatra'yı korumak istemiş ancak Kraliçe Kleopatra Tryphaena kız kardeşinin kraliyetteki entrikalarından korkmuştur. Bunun üzerine onu Artemis/Apollon Tapınağı'nda öldürtmüştür.⁵⁶ Kralların yanı sıra kraliçelerin de taht mücadelesi içerisinde olması Seleukos Hanedanlığı'nın zayıflamasına neden olmuştur. Aynı yıl, IX. Antiokhos Kyzikenos krali merkez Antiokheia'yı tekrar ele geçirmeyi başarabilmiştir. Eşi IV. Kleopatra'nın intikamını almak isteyen

⁴⁹ Ptolemaios Hanedanlığı, Makedon geleneklerinin yanı sıra Eski Mısır'ın dinsel rolüne de uyum sağlamıştır. Bu rol, evlilik çerçevesinde de kendini görünür kılmıştır. Stanwick, 2002: 43-44; Caman, 2005: 5; Güzel, 2017: 28. Eski Mısır'da kraliyet evliliklerini belirleyen unsurlar net olmamakla birlikte, kraliyet ailesi içinden evlenmenin yaygın olduğu sanılmaktadır. Kuhrt, 2019: 195. Ptolemaios krallarının zamanla Makedon evlilik ittifakı gereği hanedanlar arası evlilik politikasını göz ardı ettiği ve sıklıkla Eski Mısır evlilik geleneklerine uydukları gözlemlenmiştir. Errington, 2020: 160.

⁵⁰ Justinus, *Epitome*, 39. 3. 2; Whitehorne, 1994: 121-134.

⁵¹ Ogden, 1999: 157; Hölbl, 2001: 206; Dimitru, 2016: 255. V. Kleopatra Selene'nin IX. Ptolemaios Soter Lathyrus ile biten evliliğinin ardından bir diğer kardeşi X. Ptolemaios Aleksandros ile evlendiği de sanılmaktadır. Dimitru, 2016: 258-259.

⁵² Justinus, *Epitome*, 39. 3; Whitehorne, 1994: 135; Bierbrier, 2008:49.

⁵³ Whitehorne, 1994: 165; Ogden, 1999: 154.

⁵⁴ Justinus, *Epitome*, 39. 3; Bevan, 1927: 328.

⁵⁵ Downey, 1961: 129; Grainger, 1997: 47.

⁵⁶ Justinus, *Epitome*, 39. 3. 3; Whitehorne, 1994: 135; Hölbl, 2001: 206-207; Bartlett, 2016: 139.

IX. Antiokhos Kyzenikos, Kleopatra Tryphaena'yı yakalayıp infaz ettirmiştir.⁵⁷
VIII. Antiokhos Grypos ise Pamphylia'daki Aspendos'a kaçmıştır.⁵⁸

MÖ 108/107 yılında IX. Ptolemaios Lathyrus, IV. Kleopatra'nın ondan sonraki eşi IX. Antiokhos Kyzikenos'a kardeşi VIII. Antiokhos Grypos ile olan savaşında 6.000 asker göndermiştir. IX. Ptolemaios Lathyrus ise annesi III. Kleopatra ile aralarının açılması nedeniyle Ptolemaios Hanedanlığı'nı terk etmiştir. IX. Ptolemaios Lathyrus annesi ile gerçekleştirecek olan ihtilafında Seleukoslar ile müttefik olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda III. Kleopatra bir diğer oğlu X. Ptolemaios ve VIII. Antiokhos Grypos'u desteklemiştir.⁵⁹ Ayrıca III. Kleopatra, MÖ 103/102 yılında kızı V. Kleopatra Selene'yi, VIII. Antiokhos Grypos ile evlendirerek ittifaklık durumlarını resmileştirmiştir.⁶⁰

MÖ 96 yılına gelindiğinde Seleukos Kralı VIII. Antiokhos Grypos generali Herakleon Beroea tarafından öldürülmüştür.⁶¹ III. Kleopatra'nın da ölümü⁶² üzerine tek başına kalan Kraliçe V. Kleopatra Selene, Seleukos Hanedanlığı'nda siyasi bağlamda güç elde edebilme adına tıpkı Kleopatra Thea gibi bir dizi evlilik gerçekleştirmiştir. V. Kleopatra Selene öncelikle kız kardeşi Kleopatra Tryphaena'yı öldüren ve vefat eden eşinin de rakibi olan IX. Antiokhos Kyzikenos ile evlenmiştir.⁶³ MÖ 95 yılında IX. Antiokhos Kyzikenos'un ölümünden sonra ise V. Kleopatra Selene, Seleukos Hanedanlığı'ndaki egemenliğini sürdürürebilmek için üvey oğlu X. Antiokhos Eusebes ile evlenmiştir.⁶⁴

V. Kleopatra Selene ve X. Antiokhos Eusebes'in iki oğlu olmuştur. Bu çocuklar XIII. Antiokhos Asiaticus ve Seleukos Kybiosaktes (?) olarak bilinmektedir.⁶⁵ Ancak X. Antiokhos MÖ 92 yılında ölmüş ve III. Demetrios Seleukos Krallığı'nda hüküm sürmeye başlamıştır.⁶⁶

V. Kleopatra Selene Phoenicia'deki (Fenike) Ptolemais'a taşınmıştır.⁶⁷ V. Kleopatra Selene'nin III. Demetrios tarafından tahttan mahrum bırakılmadan önce kraliçe merkez Antiokheia'da kısa bir süre de olsa oğluyla birlikte kraliyeti yönettikleri sanılmaktadır.⁶⁸

MÖ 84/83 yılına gelindiğinde Seleukos tahtında hak iddia eden kişiler, Seleukos Kralı I. Philip'in oğlu II. Philip, Kraliçe V. Kleopatra Selene ve X. Antiokhos'un çocukları Seleukos Kybiosaktes (?) ve XIII. Antiokhos Asiaticus olmuştur. Kraliçe çocuklarından XIII. Antiokhos'u desteklemiştir.⁶⁹

V. Kleopatra Selene MÖ 75 yılında X. Antiokhos Eusebes'ten olan iki oğlunu Roma'ya hem onları Seleukos Krallığı'nın meşru kralları olarak

⁵⁷ Justinus, *Epitome*, 39. 3; Bevan, 1927: 328; Downey, 1961: 129.

⁵⁸ Errington, 2020: 272.

⁵⁹ Whitehorne, 1994: 166; Ehling, 2008: 226; Grainger, 2010: 390-391; Dimitru, 2016: 257.

⁶⁰ Justinus, *Epitome*, 39. 4. 4; Errington, 2020: 272-273.

⁶¹ Downey, 1961: 133; Whitehorne, 1994: 167; Grainger, 1997: 31.

⁶² Hölbl, 2001: 210.

⁶³ Appianus, *Syriake*, 69; Whitehorne, 1994: 167.

⁶⁴ Ogden, 1999: 156-157.

⁶⁵ Ogden, 1999: 157; Hölbl, 2001: 222.

⁶⁶ Downey, 1961: 134.

⁶⁷ Whitehorne, 1994: 169-170.

⁶⁸ Grainger, 1997: 44; Ehling, 2008: 22-24; Dimitru, 2016: 266.

⁶⁹ Downey, 1961: 135-136.

tanımlarını, hem de Ptolemaios Hanedanlığı'ndaki IX. Ptolemaios'un oğlu XII. Ptolemaios Neos Dionysus'un (Auletes) meşruiyetine itiraz etmeleri için göndermiştir. Ancak Roma müdahale etmeyi reddetmiştir.⁷⁰ Ardından Kraliçe V. Kleopatra Selene, Seleukos Krallığı'nın işgali sırasında Armenia Kralı II. Tigranes tarafından yakalanarak Fırat (Euphrates) Nehri yakınlarında kurulmuş Seleukeia Zeugma kentine götürülmüştür.⁷¹ Esir alınan kraliçenin MÖ 69 yılında II. Tigranes tarafından Seleukeia Zeugma kentinde öldürüldüğü ya da kendini nehre atarak intihar ettiği düşünülmektedir.⁷²

Sonuç

Hellenistik dönem öncesinde de sıklıkla uygulanan diplomatik evlilikler Hellenistik hanedanlıklar arasında da devam ettirilmiş ancak diplomatik evlilikler sonucu hanedanlığa katılan kraliçelerin beklenmedik siyasi hamleleri, bu uygulamanın olumsuz sonuçlarını ortaya çıkarmıştır. Hellenistik hanedanlıklar içerisinde yaşanan taht mücadelelerinde kraliyet kadınlarının etkinliği yadsınamaz. Özellikle dönemin iki büyük krallığı Seleukos ve Ptolemaios hanedanlıkları içerisinde kraliçelerin taht mücadelelerinde belirleyici unsurlar olarak görülmesinde, Seleukos Krallığı'ndaki Ptolemaios kökenli kraliçelerin etkili olduğu anlaşılmıştır. Bu taht mücadelelerinde ön plana çıkan kraliçelerin diplomatik evlilikler kanalıyla hanedanlığa egemen olmaya çalıştıkları anlaşılmış, bu diplomatik evlilikler tüm olumlu ve olumsuz sonuçlarına rağmen Seleukos ve Ptolemaios krallıkları arasında 150 yılı aşkın bir süre devam ettirilmiştir. Diplomatik evliliklerin özellikle Seleukos Krallığı için kısa süreli barış ortamının sağlanmasının yanı sıra çoğunlukla iç siyasi dinamiklerin zarar görmeye neden olması ve diğer Hellenistik krallıklarla savaşların sıklaşmasına zemin hazırladığı gözlenmiştir. Bu durumun en net takibinin yapıldığı dönem Kleopatra Thea dönemi olmuştur. Kleopatra Thea'nın oğlu V. Seleukos ile eşi Kral II. Demetrios Nikator'u tahttan uzaklaştırması ve idareyi tek başına üstlenmesi sonrasında Seleukos Krallığı'nın sonunun yaklaştığı döneme girilmiştir. Kleopatra Thea'nın Ptolemaios kökenli bir kraliçe olarak Seleukos Hanedanlığı'nda mutlak hâkimiyet kurma çabası krallıkta yer edinmeye başlayan diğer Ptolemaios kökenli kraliçelerinde aynı amaç doğrultusunda hareket etmelerine neden olmuştur. Siyasi hırsla desteklenen bu mutlak hâkimiyet gayesi, krallıkta bulunan Ptolemaios kökenli kardeş kraliçeleri de kendi aralarında mücadeleye ve rekabete sürüklemiştir.

⁷⁰ Whitehorne, 1994: 164-165; Salisbury, 2001: 51; Lightman- Lightman, 2008: 81.

⁷¹ Strabon, *Geographika*, XVI. 2. 3; Cohen, 2006: 191.

⁷² Appianus, *Syriake*, 48; Macurdy, 1932: 171.

Kaynakça

- APPIANUS, *Appian's Roman History*, Translated by Horace White, VIII. II-XII, Cambridge, Mass.-London, 1912-1913 (The Loeb Classical Library).
- ARRIANUS, *Arrian*, With an English Translation by P.A. Brunt- I-II. Cambridge, Mass.- London, 1976- 1983 (The Loeb Classical Library).
- AUSTIN, M., 2006. *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest, A Selection of Ancient Sources in Translation*, Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge.
- BARRETT, E. C., 2011. *Egyptianizing Figurines from Delos-A Study in Hellenistic Religion*, Columbia Studies in the Classical Tradition, Vol. 36, Ed.: W. V. Harris, v.d., Brill, Leiden, Boston.
- BARTLETT, B., 2016. "The Fate of Kleopatra Tryphaina, or: Poetic Justice in Justin", *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, Ed.: Altay Coşkun, Alex McAuley, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, ss. 135-142.
- BEVAN E., 1902. *The House of Seleukos*, Vol. 1, Edward Arnold Publisher, London.
- BEVAN, E., 1927. *A History of Egypt under the Ptolemaic Dynasty*, Routledge Taylor and Francis Group, New York.
- BIERBRIER, M. L., 2008. *Historical Dictionary of Ancient Egypt*, Scarecrow Press, Lanham, Maryland.
- BMC SELEUCIDS: GARDNER, P., 1878. *Catalogue of Greek Coins: The Seleucid Kings of Syria*, London.
- BUDGE, E. A. W., 1989. *The Rosetta Stone*, Dover Publications, Inc., New York.
- BURSTEIN, S. M., 2004. *The Reign of Cleopatra*, Greenwood Press, London.
- BRYCE, T., 2014. *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, Oxford University Press, Oxford.
- CAMAN, A. F., 2005. *Ptolemaioslar Hanedanlığı'nın İlk Yüzyılında Kraliçeler*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- CARNEY, E. D., 1996. "Alexander and Persian Women", *American Journal of Philology*, Vol. 117, No. 4, The Johns Hopkins University Press, ss. 563-583.
- CARNEY, E. D., 2000. *Women and Monarchy in Macedonia*, University of Oklahoma Press, Norman.
- CARNEY, E. D., 2012. "Oikos Keeping: Women and Monarchy in the Macedonian Tradition", *A Companion to Women In the Ancient World*, Ed.: Sharon L. James, Sheila Dillon, Wiley-Blackwell Publishing, ss. 304-315.
- CHANLOTIS, A., 2005. *War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History*, Blackwell Publishing, Malden, Oxford.

- COHEN, G. M., 2006. *The Hellenistic Settlements in Syria, The Red Sea Basin, and North Africa*, University of California Press, California.
- COŞKUN, A., 2016. “Laodike I, Berenike Phernophoros, Dynastic Murders, and the Outbreak of the Third Syrian War (253-246 BC)”, *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, Ed.: Altay Coşkun, Alex McAuley, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, ss. 107-134.
- DIMITRU, A. G., 2016. “Kleopatra Selene-A Look at the Moon and Her Bright Side”, *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, Ed.: Altay Coşkun, Alex McAuley, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, ss. 253-272.
- DIODORUS SICULUS, *Diodorus of Sicily*, With an English Translation by C. H. Oldfather, Vol. I-VI; C. H. Sherman, Vol. VII; C.B. Welles Vol. VIII; R. M. Geer, Vol. IX-X.; F.R. Walton, Vol. XI-XII. Cambridge, Mass.- London, 1933-2004 (The Loeb Classical Library).
- DOWNEY, G., 1961. *A History of Antioch in Syria From Seleucus to the Arab Conquest*, Princeton University Press, Princeton.
- EHLING, K., 2008. *Untersuchungen zur Geschichte der späten Seleukiden (164-63 v.Chr.), vom Tode des Antiochos IV. bis zur Einrichtung der Provinz Syria unter Pompeius*, Historia Einzelschriften 196, Franz Steiner Verlag, Stuttgart.
- ERRINGTON, R. M., 2020. *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, Çev.: Gülşah Günata, 2. Basım, Homer Kitabevi, İstanbul.
- GRAINGER, J. D., 1997. *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, Leiden, New York, Köln, Brill.
- GRAINGER, J. D., 2010. *The Syrian Wars*, Leiden, Boston, Brill.
- GRAINGER, J. D., 2017. *Great Power Diplomacy in The Hellenistic World*, by Routledge Taylor and Francis Group, New York.
- GREEN, P., 1990. *Alexander to Actium: The Historical Evolution of the Hellenistic Age*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles.
- GÜZEL, E., 2017. “Eski Mısır Tarihindeki Dinsel Yönetim Stratejisinin Ptolemaios Hanedanı’ndaki Yansımaları”, *Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 2, ss. 27-35.
- HOLBL, G., 2001. *A History of the Ptolemaic Empire*, Translated by Tina Saavedra, by Routledge, London, New York.
- İPLİKÇİOĞLU, B., 2007. *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- JUSTINUS, *Epitome of Pompeius Trogus*, Philippic Histories, J. S. Watson, 1853.
- KUHRT, A., 2019. *Eskiçağ’da Yakındoğu-1*, Çev.: Dilek Şendil, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

- LIGHTMAN, M.-LIGHTMAN, B., 2008. *A to Z Ancient Greek and Roman Women*, Facts On File Publishing, New York.
- MACURDY, G., 1932. *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- MANSEL, A. M., 2014. *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- MILLER, R.- BROWNING, S., 2008. *Cleopatra*, Chelsea House Publishers, New York.
- MULLER, S., 2012. "Stories of the Persian Bride: Alexander and Roxane", *The Alexander Romance in Persia and the East*, Ed.: Richard Stoneman, Kyle Erickson, Ian Netton, Ancient Narrative Supplementum, 15, Groningen, ss. 295-310.
- NERPEL, M. M., 2011. "Cleopatra II and III: The Queens of Ptolemy VI and VIII as Guarantors of Kingship and Rivals for Power", *Internationales Symposion Heidelberg*, 16-19. 9. 2007, (Philippika 45), Wiesbaden, ss. 58-76.
- OGDEN, D., 1999. *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, Duckworth with The Classical Press of Wales, London.
- PLUTARKHOS, *Plutarch's Lives*, With an English translation by Bernadotte Perrin, In Eleven Volumes I-XI, London, New York, 1950-1959 (The Loeb Classical Library).
- POMEROY, S. B., 1984. *Women in Hellenistic Egypt From Alexander to Cleopatra*, Schocken Books, New York.
- PORPHYRIUS, *Against The Christians*, With an English Translation by G. L. Archer. Michigan 1958.
- SALISBURY, J. E., 2001. *Encyclopedia of Women in the Ancient World*, ABC Clio Publishing, Oxford, England.
- SARIKAYA, S., 2019. "Barsine: Rhodoslu Mentor'dan Makedonialı İskender'e Uzanan Bir Hayat", *Phaselis V*, ss. 257-282.
- SHERWIN WHITE S.- KUHRT, A., 1993. *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to the Seleucid Empire*, University of California Press, Berkeley-Los Angeles.
- STANWICK, P. E., 2002. *Portraits of the Ptolemies: Greek Kings as Egyptian Pharaohs*, The University of Texas Press, Texas.
- STRABON, *The Geography of Strabo*, With an English Translation by H. L. Jones I-VIII. London, New York, 1917- 1932 (The Loeb Classical Library).
- TEMİZKAN, M., 2017. *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)*, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay.
- TYLDESLEY, J., 2006. *Cronicle of The Queens of Egypt: From Early Dynastic Times To The Death of Cleopatra*, Thames Hudson, New York.

- VAN OPPEN DE RUITER, B. F., 2014. "The Susa Marriages: A Historiographic Note", *Ancient Society*, 44, ss. 25-41.
- YILDIRIM, E., 2013. "Antikçağda Evliliklerle Kurulan Müttelikler: I. Antiokhos", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, ss. 247-268.
- YILDIRIM, N.- TEMİZKAN, M., 2017. "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14/39, ss. 117-131.
- YILDIRIM, N.- TEMİZKAN, M., 2021. "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia", *History Studies*, 13/4, ss. 1357-1368.
- WHITEHORNE, J., 1994. *Cleopatras*, by Routledge, London and New York.
- WONG, K. W. J., 1998. *Cleopatra I, The First Female Ptolemaic Regent: Her Predecessors, Policies, and Precedents*, University of British Columbia, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kanada.

Ekler

Res. 1. Kleopatra Thea Sikke (Ake-Ptolemais) (BMC Seleucids, XXIII.1).